

Svoboda projevu a moderní komunikační technologie – dvě strany jedné mince?

Martin Caha

„Se svými poddanými jsem uzavřel oboustranně výhodnou smlouvu. Oni si mohou říkat, co chtějí, a já mohu dělat, co se mi zlíbí.“ Tento citát Fridricha II. Velikého znamenitě vystihuje všední realitu demokracie, která dnes vládne na obou stranách severního Atlantiku. Pasivně konstatovat, že my, lid, jsme ve svém jednání příliš pasivní a tím jsme umožnili světovým finančníkům a všemožným nadnárodním institucím a korporacím, aby vyrvali moc z našich rukou a naložili její tíhu na svá vlastní bedra, však nestačí. Je důležité si položit otázku: Proč mezi lidmi upadá zájem o věci veřejné? Nestali se z médií — hlídacích psů demokracie — psi honicí, kteří jdou její podstatě ze všech sil po krku?

Co se týče masových médií, dá se obecně říci, že nás jednak zahlcují bezcenným balastem a slouží tak jako opium myslí již od našeho nejútlejšího věku, ale též nám vštěpují představu, že nás materialismus může vnitřně naplnit. Stávají se tak prostředkem propagandy, tato propaganda však nehlasá svoje ideály otevřeně, nýbrž nám je podsouvá podprahově, dočista nenápadně, ale o to více je nebezpečná a ve svém snažení úspěšná.

Plynule běžící tok dat na různých obrazovkách a displejích nám umožňuje v polospánku proplovat životem, aniž bychom byli nuceni se čas od času zastavit, reflektovat svůj život, poznat chyby a sestavit plány pro budoucnost. A apatický spánek rozumu plodí monstra.

Jde například o monstra, jež se zhmotňují v televizní tvorbě určené pro tzv. obyčejného diváka. Pokud pro zajímavost nahlédneme v libovolnou roční dobu do televizního programu, existuje nepříjemně vysoká šance, že zjistíme, že na Nově se dnes večer bude vysílat „Slunce, seno, jahody“.

Snad každému náročnějšímu divákovi musí vždy, když se vyskytne v bezprostřední blízkosti televizní obrazovky, blesknout hlavou představa, jak by bylo pro náš národ očistné veřejně zlynčovat šarlatány z pořadu Volejte věstce a hvězdy nízkorozpočtových původních českých seriálů, které jsou všechny stvořeny za jediným účelem — zaplnit prodlevu mezi dvěma reklamními bloky. Jak by bylo spravedlnosti učiněno zadost, pokud by na Václavské náměstí byla umístěna masivní dubová kláda a do té klády byli vloženi mládenci v růžových tričkách z reklam na prací prášky a předražené telekomunikační sítě a každý, komu bez předchozího souhlasu tato vypečená dvojka kdy pronikla do obývacího pokoje, si mohl hodit shnilým rajčetem!

Na internetu se pak setkáváme s podobně „hodnotným“ obsahem. Mezi zprávami dne nechybí zpravidla palcový titulek ve stylu „Senioři odešli ze světa společně, muž ženu ubodal, pak se oběsil.“ Pokud jsme — minimálně duchem — mladí, máme bezpochyby svůj účet na sociální síti, kde se nám kamarádi svěřují, kolik peněz se jim podařilo o víkendu propít, na virtuální nástěnce nesmí chybět vzkaz od dívky ve stylu: „;-*_Záleží mi na tobě a nechci tě nikdy ztratit :-*_ *dej to na zed' každému koho nechceš ztratit MTMR♥.“ Případně může být doplněn vzkazem od druhé dívky, a to ve stylu: „Pro příště mě aspoň nelží!“

Svoboda internetu je svůdně přitažlivá, asi jako otevřený plamen pro létající hmyz. Odložit ve dvě hodiny ráno brýle a uznat, že po sedmi hodinách nepřetržitého provozu by již bylo vhodné dát počítači na chvíli pauzu, dokáže jen dospívající student s nadprůměrně silnou vůlí, ostatní počítač vypínají až kolem čtvrté. A při takové životosprávě každý jedinec dříve či později nabude dojmu, že žít, to neznamená o mnoho víc než točit již beztak strhaným závitem.

Proč bychom ve světle těchto skutečností neměli zastávat názor, že ideje radikálních islamistů jsou v podstatě dobré? Což takhle svléknout si ponožky a dosadit nad sebe dobrého, vousatého pana cenzora, aby všechny ty nebezpečné výmysly a nesmysly citlivě vedenou rukou vykořenil z povrchu zemského? Vždyť kam průměrného člověka moderní komunikační technologie přivedly?!

Díky takovým vynálezům, díky televizím a „internetům“, jak se slangově říkává mezi příslušníky starší generace, přeci ztrácíme nesmírné množství času, dovolíme mozku zahálet, a tak se den po dni, hodinu po hodině, zaplétáme do sítě patologických jevů. Závislost na on-line nakupování, on-line hrách, on-line pornografii, on-line instant messengerech nebo pouze na starém dobrém, bohapustém civění na televizní obrazovku, z nás vysává všechnu životní sílu a elán. Naše tělo pak pociťuje důsledky naší hříšné životosprávy, zrak se zhoršuje, cholesterol narůstá, záda se zakulacují a nohy zplošťují. Nebo právě naopak, všudypřítomná reklama, tváře a těla korigovaná ve photoshopu, nás nutí patologicky dbát na svůj zjev a spirála vši té patologické marnosti končí tak jako tak až u lékaře, ať už je jím psychiatr nebo kardiolog.

Jak by bylo bez reklamy možné, aby si většina populace, nebo přinejmenším její velká část, dobrovolně zabíjela vnitřní orgány alkoholem, zanášela plíce dehtem a sto plus jedním organických rozpouštědel, aby tolik lidí bylo přesvědčeno, že naplnění touhy po penězích, pokud by takový stav existoval, je učiní šťastnými?

Jak by bylo bez cílené propagandy možné, aby tak velká část české populace považovala katolickou církev za spolek chlapíků oblečených jako „Mikuláš“, kteří od rána do noci znásilňují nezletilé, nebo že všichni lidé bohatší a mocnější, než jsou oni sami, jsou zkorumpovaní a bezcharakterní „kmoť“, a tak večer usínali naplnění existenčními obavami, aby již při ranní toaletě zase byli ve stresu?

Ale ovšem, tyto argumenty znějí poněkud jako křik předčasně „zmoudřelého“ adolescenta, jehož duši drásají komplexy méněcennosti a kůže akné, vždyť nekonstruktivně kritizovat dokáže i ten poslední ze sta.

Podívejme se tedy na celou záležitost střízlivýma očima. Komunikace, to znamená na prvním místě sdílení informací. Jak by vypadala moderní věda, kdy by se o českém objevu na poli chemie měli dozvědět čínští vědci až za půl roku, pokud vůbec, a ještě k tomu se značkou V pro vodík? Jak by asi studentům prospělo, kdyby kupříkladu takové geografické články na Wikipedii, otevřené encyklopedii, mohl editovat pouze nějaký prezidentův muž nebo obecně jakékoli články jakýkoli cenzor hájící kteroukoli ideologii či „politicky korektní“ obsah?

Tím, že dovolujeme různým parazitickým podvodníkům bohatě profitovat, na druhé straně zároveň hájíme svrchovanou svobodu internetu a díky tomu se žádný mocichtivý psychopat nebude moci spolehnout — dokud v optických kabelech budou data proudit — že nějakou informaci udrží navěky pod pokličkou nebo že zabráni občanům v tom, aby se organizovali.

I ten nejmenší z občanů, kterého podobné filosofování nechává chladným, však ocení historicky jedinečnou dostupnost map, aktualitu novinek z regionu i celého světa, jednoduchost srovnání cen zboží a následnou možnost objednat si jej ze zahraničí, vždyť není žádným převratným zjištěním, že všechno tohle a ještě víc nám může nabídnout jediné internet.

A ačkoli se o tom nahlas nemluví, osobně by mne velice zajímalo, jaké procento majitelů osobních počítačů by si mohlo dovolit pořídit všechnen ten software, filmy, hudbu a knihy, které mají nakradeny hezky v chládku na svém harddisku, jako by to byla jeskyně čtyřiceti loupežníků, z vlastní kapsy. Ano, majitelé autorských práv jsou díky internetovému pirátství sprostě oškubáváni, avšak nebylo by ještě amorálnější odepřít masám zčistajasna všechno to umění a vzdělání, ke kterému získali během posledního desetiletí ničím neomezený přístup? Podobně idealistickou vizi by si před půl stoletím dovedl představit snad

jen svatý Petr nebo Karel Marx. Je amorálnější virtuálně ukrást učebnici nebo zůstat nadosmrti nevzdělcem?

Můžeme tedy říci, že komunikační technologie nemají za cíl nás poškozovat. Pokud nám je však dána absolutní svoboda, na kterou ještě nejsme připraveni, nebudeme stát pevně, ale roztečeme se v amorfní břečku. Necháme vyjít na povrch všechny vášně a nejistoty, které jsou v nás ukryty, a v nastalém opojení, s úsměvem na rtech, s vědomím, že můžeme dělat, co se nám zlíbí, nás i naše bližní tolik opěvovaná svoboda projevit se přivede do záhuby.

Zbývá již jen zodpovědět základní otázku, a to sice, proč veřejný prostor, navzdory vzrůstající kvantitě dostupných informací, dnes kvalitativně upadá. Je to způsobeno pravděpodobně tím, že celek vždy závisí na nejmenší součástce. Uvažme takovou lípu, jde o mohutný strom, který budí svým vzrůstem a stářím respekt. Ovšem všechna ta svěží zeleň lipových listů, vůně silic i chládek, jenž nám v parných dnech strom skýtá, jsou jen vnějšími odlesky bezchybného vnitřního uspořádání. Vše, čím se lípa může pyšnit, již bylo uloženo v malém semínku, které se urodilo v předchozí generaci, ve struktuře DNA, kterou v sobě neslo. Taková DNA je docela malá věčička, do metru by se jich vešly miliony. Přesto se neúnavně a bezchybně dělí a přepisuje. Chyby nejsou přípustné, jedna chyba v miliardě procesů přivede celý organismus k rakovině, organismus shnije a zbude z něj jen o málo víc než hnijící hromádka hnoje.

Lidské národy a civilizace jsou, stejně jako lípa, složeny z milionů a miliard částic a ty se věnují všemožným procesům. Jak by mohl celek šťastně vzkvétat, pokud by jeho složky měly pouze přežívat? Jaká vnější síla nás, lid, může přivést ke svobodě? Taková síla neexistuje, osvobodit se můžeme pouze tehdy, když osvobodíme svého ducha, když se budeme zabírat záležitostmi konstruktivními a krásnými a vyhneme se negativním myšlenkám.

Již dnes máme možnost vypnout televizi a počítač o něco dříve než obvykle a rozhodnout se, že nebudeme na pokleslé plátky mrhat penězi. Sami si můžeme zvolit, jaký styl zpravodajství na internetu považujeme za hodnotný a na kterém diskusním fóru si dnes večer vyměníme názory se zajímavými lidmi. Pokud se každý jednotlivec rozhodne, že se bude úpadkovým masovým médiím obloukem vyhýbat, ta svůj styl dříve či později změní, protože, konec konců, peníze jsou v komerční branži vždy až na prvním místě. Avšak jak řekl mudrc z východu „Zkrotit svoji mysl, to je náročnější než zkrotit vítr“. Proto je představa, že by někdy nějaká technologie mohla napravit lidskou duši, irrelevantní. Vždy bude existovat svár dvou principů, a proto i moderní komunikační technologie mohou svobodu slova buď oslavit, nebo pošlapat. Záleží pouze na tom, co si my, lid, za svoje postoje a činy zasloužíme.